

Särös utveckling – Särö AB

På 30 år byggde Leopold Schmidt upp något av ett sommarparadis för en utvald krets välsituerade göteborgsfamiljer. Denna idyll utsattes säkerligen för ett allvarligt hot när Schmidt på grund av alltför frikostiga borgensförbindelser tvingades i konkurs den 20 augusti 1877. Prytz (190) skriver:

"Då han emellertid bland Särö badgäster åtnjöt det bästa förtroende och ej sparade sig när det gällde att göra deras sommarvistelse så angenäm som möjligt, beslöto dessa att vid den iråkade konkursen söka uppbringa ett 30 proc. accord genom att tillskjuta 80.000 kr. mot erhållande av inteckningar i Särö egendom efter 12.300 kr. Konsortiet var sålunda berett att betala för egendomen 203.000 kr." (s. 62)

Vilka som ingick i och representerade konsortiet framgår inte, men gissningsvis hade August Carlsson, August Mark och John Lyon ett finger med i spelet. Vid auktionen den 3 februari 1878 i Särö gick emellertid planen i stöpet, och förste stadsfogden i Göteborg, Alfred Almén, ropade in egendomen för 277 715 kr. Sedermera ägaren av Tjolöholm, J. F. Dickson, lär ha bjudit 260 000 kr och senare, under hand, 300 000 kr, men förgäves.

Almén hade stora förhoppningar; hans avsikt var att kraftigt bygga ut badortsrörelsen genom en bolagsbildning och göra Särö till en badort av första rang. 1881 bjöd han in till en aktieteckning där kapitalet i det nya bolaget skulle fördelas på 350 aktier à 1 000 kr; dessutom skulle varje aktieägare få en villatomt på ett tunnland. Men bolagsbildningen ledde inte till något resultat och han gick i konkurs 1884. Erbjudandet var tydligen inte tillräckligt attraktivt, om det nu berodde på upplägg, pris eller bristande förtroende för Almén.

Samma år återköptes Särö av advokaten Frans Almén och agronomen J. W. Brattberg från Alingsås för ett pris av 325 000 kr, men 1885 övertog Brattberg även Alméns intressen i Särö. Brattbergs motiv för förvärvet är inte kända; han gjorde vissa förbättringar och investeringar men sålde Särö 1892 till ett nybildat bolag - Särö AB - för 300 000 kr. Denna gång var sommargästerna med på noterna och tecknade sig för 202 aktier à 1 000 kr – om de nu fann erbjudandet mer attraktivt eller hade större förtroende för styrelseledamöterna i Särö AB.

Styrelseledamöter var August Carlsson, August Johansson Mark och Ernst Krüger med Carl Gustaf Weinberg och John Hawks Lyon som suppleanter. Bland de större aktieägarna märktes, förutom Brattberg som själv behöll 25 aktier, August Röhss (42 aktier), August Carlsson (25 aktier), Wilhem Röhss (20 aktier), John Lyon (20 aktier) samt Nancy Linderöth (10 aktier).

Övriga aktieägare var August J:son Mark, Ernst Krüger, A. Krüger, Carl Wijk Sr., Hjalmar Pripp, J. F. Högberg, James Keiller Sr., Alexander Keiller, Gustaf Falk, Carl Leffler, Mary Leffler, C. G. Prytz, Gustaf Krafft Jr., Sten Helling, A. O. Wilson, Alfred Söderberg, Edward Berg, August Kock, Albert Olsson, C. G. Weinberg och Henrik Pripp.

Bolaget gjorde en hel del investeringar och förbättringar. En ny ångbåtsbrygga med vänthus anlades vid Ålevik, och nära herrbadhuset uppfördes ett nytt, modernt varmbadhus. Den gamla restaurangen byggdes om och fick en helt ny veranda. I Stallbacken uppfördes arbetarbostäder och stenladugården byggdes om till stall. Rummen i paviljongerna och Drottninghuset moderniserades.

Men 1897 försattes Särö AB i likvidation och man beslöt upplösa bolaget och sälja Särö säteri. Grosshandlare C. R. Prytz köpte säteriet för 312 000 kr, och en ny lag från 1896 gjorde det möjligt för honom att stycka egendomen och sälja samtliga villor med tillhörande tomter.

1898 sålde Prytz själva säteriet med tillhörande fastlandsgårdar till grosshandlare Hans Ludvig Ygberg, men bakom Ygberg, skriver Ulf Olsson (2006), stod i själva verket Knut Wallenberg.

Den 16 februari 1917 avled Hans Ygberg och den 20 augusti såldes Särö, förutom fastlandsgårdarna (såldes 1928), till ett nytt bolag, även detta kallat Särö AB, för 800 000 kr. Styrelsen utgjordes av Kerstin Setterwall, Hjalmar Wijk, Arnold Lindström, Bror Gustaf Mark, Axel Jonsson jr., Bertil Wijk, Harald Adelson, James Keiller jr. och Elof Hanson. Suppleanter blev Folke C:son Weijdling, Henni Heyman och Gustaf Dahlin.

Bland aktieägarna märktes Bertil Wijk, Hjalmar Wijk, Caroline Wijk, James Keiller sr. och jr., Axel Jonsson sr. och jr., Folke Weijdling, Beatrice Wallenberg, Axel Ågren, Dan Broström, Elof Hansson, Arnold Lindström, Mina Hammarberg, George Seaton, Greta Wachtmeister, Gustaf Ekman, Jonas Kjellberg, Henni Heyman, Gustaf Mark, Ingeborg Gibson och Theodor Willerding.

1918 bildades ännu ett bolag, Särö Hafsbad AB, som hade till ändamål att driva hotell- och restaurangrörelse. Styrelsen bestod av Folke Weijdling, Gustaf Mark, Axel Jonsson jr., Anna Hossfeld och Harald Adelson med Henning Krafft och Helfrid Weijdling som suppleanter. Krafft blev bolagets direktör. Men redan 1921 trädde Särö Hafsbad i likvidation och restaurangrörelsen arrenderades ut till 1927.

Det nybildade bolaget Plutonen AB med som James Keiller J:r ägare övertog 1921 valda – vilka framgår inte - delar av Särö.

1925 skrevs aktierna i Särö AB ned från 5 000 kr till 100 kr. Största aktieägare var Caroline Wijk, född Dickson, med 18 aktier. Styrelsen bestod då av James Keiller, Hjalmar Wijk, Bertil Wijk, Fredrik Hallencreutz och Will Steffenburg. Fyra år senare trädde bolaget i likvidation.

1927 brann restaurangen med sina 200-åriga anor ned. I stället för att bygga upp den igen beslöt man uppföra en ny restaurang genom att bygga om och till paviljongerna. James Keiller J:r bildade Paviljongerna AB som övertog paviljongerna, Drottninghuset och säteritomten. I maj året efter stod den nya restaurangen klar.

1929 trädde Särö AB åter i likvidation och fastigheten övertogs tillfälligt av Skandinaviska Banken. 1932 bildades AB Nordanskog av James Keiller Jr, Jean Victor Pellerin samt Elin Janson med ändamålet att bevara öns särart och undvika överexploatering. Samma år köpte bolaget Särö av banken för 235.000 kr. Även tillgångarna i Plutonen övertogs.

1971 införlivades Särö i Kungsbacka kommun och ny byggnadsplan upprättades. En villaägarförening bildades för att "bevara medlemmarnas intressen och Särös kultur". Den nya byggnadsplanen presenterades 1974 och Särö Västerskog förklarades som naturreservat.